

УДК 330.341.1

*Н.В. РЯБЦЕВА*, кандидат економічних наук, доцент  
Національної металургійної академії України

*О.О. АЛСУФ'ЄВА*, старший викладач  
Національної металургійної академії України

## ОСОБЛИВОСТІ УЗГОДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА НАНОРІВНІ

Показано, що основою системи економічних інтересів людини з приводу інноваційної діяльності є відносини привласнення її ресурсів, умов і результатів. Виділено критерії, згідно з якими відбувається усвідомлення людиною зазначених інтересів. Визначено, що узгодження зазначених інтересів є діяльністю суб'єкта на нанорівні, запропоновано схему її алгоритму. Подано напрями стратегії узгодження зазначених інтересів суб'єктом на нанорівнях – інформаційному, страховому, продуктивному, громадському.

*Ключові слова: інноваційна діяльність, економічний інтерес, узгодження, стратегія узгодження, нанорівень економіки.*

На зламі століть, коли на зміну high-tech приходять high-Hume, розширюється потік удосконалень і нововведень, відбуваються якісні зміни у суспільному житті та поширюється усвідомлення потужності, масштабності і ефективності інноваційного джерела економічного розвитку. За умов народження багатьох ключових інновацій, не стільки на великих підприємствах, скільки в малих фірмах і в окремих фізичних осіб, реальним стає «бізнес зі швидкістю думки», скорочується тривалість життєвого циклу інновацій, а також зростає ефективність віддачі від їх впровадження.

Швидкоплинність сьогодення вимагає глибинних змін щодо створення умов активізації інноваційної діяльності із залученням потенцій населення, переведення її із латентного стану в явний і масовий на підґрунті узгодження економічних інтересів. У широкому розумінні механізм узгодження економічних інтересів з приводу інноваційної діяльності, охоплює множину рівнів і національної (макро-, мезо-, мікро-, нано-), і міжнародної (мега-

та мезорівень) економіки. Однак на особливу увагу заслуговує дослідження специфіки інноваційної діяльності саме на нанорівні, що знаходить свій прояв на інших рівнях економічної системи.

Реалії інноваційно-орієнтованої економіки вимагають від людини засвоєння нових для неї стереотипів економічної поведінки і мислення, нового світосприйняття завдяки коригуванню багатокomпонентної системи цілей, інтересів і форм поведінки. У статті людина розглядається як суб'єкт нанорівня економічної системи, а також суб'єкт інноваційної діяльності як окрема фізична особа.

Діалектика самовизначення людини відповідно до викликів сучасності та його зворотної дії (як індивідуальної, так і через асоціювання в певні інститути) на розвиток зовнішнього середовища передбачає перманентне прийняття рішень щодо участі в інноваційній діяльності на підставі узгодження економічних інтересів. Багатоаспектний характер означеної проблеми вимагає враховувати не тільки наукові праці, безпосередньо присвячені за-

явленій темі, а й такі, що присвячені теоретичним і методологічним аспектам інноваційної діяльності (М. Аокі, Ю. Бажа-ла, К. Брокхофа, В. Гейця, С. Ілляшенко, А. Колота, К. Крістенсена, В. Макарова, Р. Нельсона, С. Острі, Б. Санто, Ю. Яков-ця); викладенню концептуальних підхо-дів до визначення наноекономіки (К. Ер-роу, Г. Клейнера, Р. Лукаса, В. Ляшен-ко, Г. Россинської, Г. Сімонса); широко-му колу поведінкових економічних теорій (М. Алле, Дж. Неймана, А. Рота, В. Смі-та, П. Фішберна); адаптації особистості (Т. Заславської, Т. Парсонса, Р. Ривкіна); тематиці вивчення економічних інтересів та їх подальшого узгодження (Л. Абалкі-на, В. Базилевича, Б. Гершковича, Р. Ка-пелюшнікова, Н. Колесова, В. Мау, В. Ра-даєва, В. Рибалкіна, В. Тарасевича, І. Уру-сової) та ін.

Слід зазначити, що сучасні потуж-ні аналітики як неокласичного напрямку, так і інституційно-еволюційної економіч-ної теорії, на думку К. Ерроу, стикають-ся із проблемою відображення раціональ-ної поведінки економічних суб'єктів, ви-значенням її меж, урахуванням нероз-кладного елемента творчості (наприклад, опис творчості економіста-дослідника, економіста-агента). Зважаючи на це, Г.Б. Клейнер, пропонує спрямовувати те-оретичні дослідження не тільки на зов-нішні умови існування суб'єкта та стра-тегії його включення в різноманітні со-ціальні групи, але і на особливості його внутрішньої психологічної та менталь-ної конституції, досвіду та звичних підхо-дів до вирішення проблем. Адже поведін-ка частково ірраціонального суб'єкта має і творчі прояви, і схильність до «алгебри» розрахунків найкращого результату, і по-залогічного, часом натхненного, а часом і апатичного у пошуку [1] власної еконо-мічної рівноваги. Таким чином, економіч-ний суб'єкт нанорівня має розглядатися не тільки як елемент, що входить до скла-ду економічної системи, але і як окрема система.

Незважаючи на значну кількість праць, пов'язаних з різними аспектами досліджуваної проблеми, подальшої роз-

робки потребують питання узгодження економічних інтересів суб'єктів нанорів-ня інноваційної діяльності.

**Метою** статті є з'ясування глибин-них основ участі людини як суб'єкта на-норівня економічної системи в іннова-ційній діяльності на основі узгодження економічних інтересів, що стає основою, джерелом і рушійною силою економічно-го розвитку.

Подамо економічного суб'єкта на-норівня умовно як сукупність його сут-нісних сил, тобто таких «елементів», як потреби, здібності, стереотипи поведін-ки й свідомості [2, с. 152–161], соціально-економічні та функціональні ролі [3, с. 49–56], інтереси. В інноваційній діяльності її суб'єкт і об'єкт (до яких, на нашу думку, можна віднести особисті, речові факто-ри та результати виробництва, відповідні економічні відносини та інститути) пере-бувають у діалектичному взаємозв'язку. З одного боку, суб'єкт через розпредмет-нення об'єкта отримує можливість ство-рити інноваційний продукт в ідеальній формі та шляхом опредметнення остан-нього створює продукт в матеріально-предметній формі. З іншого боку, супро-відний процес олюднення передбачає пе-ретворення властивостей об'єкта і резуль-тату інноваційної діяльності у тому ви-гляді, в якому вони існують у собі і для себе, у сутнісні сили суб'єкта. Тобто від-бувається і створення продуктів іннова-ційної діяльності (зміна об'єкта), і зміна самого суб'єкта.

Грунтуючись на результатах прове-деного дослідження, ми вважаємо, що основу системи економічних інтересів суб'єкта нанорівня з приводу інновацій-ної діяльності становлять відносини влас-ності щодо ресурсів, умов і результатів цієї діяльності, у які суб'єкт включений через форми привласнення. Серед крите-ріїв, згідно з якими відбувається усвідом-лення (персоніфікація) економічних ін-тересів з приводу інноваційної діяльнос-ті суб'єктом нанорівня, виділяють такі: соціально-економічна позиція суб'єкта (наприклад, окремий індивід або пред-ставник асоційованої групи), певна функ-

ціональна форма участі в інноваційній діяльності (від однієї і більше), особисте ставлення до засобів і результатів інноваційної діяльності, ступінь участі в управлінні інноваційною діяльністю, форми доходів від означеної діяльності.

Узгодження економічних інтересів суб'єкта з приводу інноваційної діяльності (або його самоадаптація) є також діяльністю, що спрямована на досягнення стану динамічної рівноваги (має місце відносна рівновага) людини щодо максимального задоволення потреб на основі балансу (гармонії) означених інтересів. Досягнення такого стану потребує діалектичної взаємодії і розвитку сутнісних сил людини, включаючи зв'язки між складовими цих сил, адекватно наявним умовам та вимогам інноваційної діяльності.

Вірогідність участі людини в інноваційній діяльності можна подати таким чином:

$$P_n(k) = C_n^k p^k q^{n-k}, \quad (1)$$

де  $P_n(k)$  – вірогідність досягнення стану динамічної рівноваги економічних інтересів суб'єкта з приводу інноваційної діяльності;

$n$  – кількість економічних інтересів суб'єкта з приводу інноваційної діяльності;

$k$  – кількість означених інтересів, які узгоджено;

$C_n^k$  – кількість сполучень означених інтересів, які узгоджено;

$p^k q^{n-k}$  – вірогідність узгодження ( $p^k$ ) або неузгодження ( $q^{n-k}$ ) економічних інтересів суб'єкта з приводу інноваційної діяльності в певній послідовності.

Прийняття рішення щодо інноваційної діяльності суб'єктом нанорівня відбувається через його самодіяльність і самоврядування, як індивідуально, так і в складі асоційованої групи індивідів. При цьому узгодження відповідних інтересів опосередковується адаптивною діяльністю суб'єкта щодо зміни себе (внутрішня адаптація) та інших економічних суб'єктів (адаптація інших), включаючи зміну зовнішнього середовища, наприклад, норм та правил поведінки (зовніш-

ня адаптація), а також сполучення означених видів адаптації. Внутрішня самоадаптація суб'єкта до інноваційної діяльності відбувається за будь-яких умов, навіть у разі відсутності або недостатності умов для зовнішньої самоадаптації. Наявність останніх зумовлює перетворення процесу самоадаптації суб'єкта з обмеженого у комплексний, що сприяє і узгодженню означених інтересів, і реалізації його творчого потенціалу.

Механізм узгодження економічних інтересів стосовно інноваційної діяльності на рівні людини є складним та багаторівневим і включає як зовнішні рівні (мега- макро-, мезо-, мікро-, нано-), так і внутрішні, особисті: суб'єктний (цілі, цінності, мотиви і вибір), особистісно-психологічний (особистісні смисли, ініціатива і вольове зусилля), практичний (інноваційна діяльність).

Аналіз узгодження економічних інтересів інноваційної діяльності суб'єктом нанорівня дозволив виділити складові алгоритму означеної діяльності (рис. 1), а саме: моніторинг розвитку мотивів і очікувань щодо інноваційної діяльності; усвідомлення економічних інтересів з її приводу; з'ясування їх внутрішніх суперечностей; з'ясування суперечностей інтересів суб'єкта з іншими суб'єктами; гармонізація (узгодження) внутрішніх економічних інтересів; узгодження означених інтересів з іншими суб'єктами; закріплення балансу інтересів у нормах поведінки суб'єкта; закріплення балансу інтересів у неформальних угодах та нормативно-правових документах; коригування сутнісних сил людини, нормативно-правових документів та механізмів узгодження інтересів; реалізація означених економічних інтересів та подальший моніторинг розвитку мотивів і очікувань щодо інноваційної діяльності. За методом «спроб та помилок» людина відпрацьовує особисті стратегії узгодження економічних інтересів. Результати дослідження означених стратегій дозволяють виділити за сферами прояву їх складові напрями – інформаційний, страховий, продуктивний і громадський.



**Рис. 1. Алгоритм узгодження економічних інтересів суб'єкта нанорівня з приводу інноваційної діяльності**

Так, *інформаційний* напрям передбачає особистий моніторинг зовнішнього середовища, своєчасну обробку й оцінку інформації, що передбачає застосування як явного, так і неявного (інтуїтивного) знання суб'єкта. В умовах ринку розвиток сутнісних сил суб'єкта в цьому напрямі набуває значущості специфічного активу [4, с. 49–52], стає джерелом отримання певної економічної квазіренти. Так, більше половини тих, хто знайшов або змінив роботу, використовували, за даними досліджень, інформацію, отриману з особистих джерел, а не формальних оголошень. *Страховий* напрям, пов'язаний із знижен-

ням ризику невдалого узгодження економічних інтересів або збитків від інноваційної діяльності, включає такі компоненти, як система резервів, розподіл ризику, пошук гранту, інтеграція в певні утворення та інститути. *Продуктивний* напрям безпосередньо пов'язаний із створенням та впровадженням інновацій. Проте акумулювання зв'язків і контактів людини, що, за концепцією «соціальних зв'язків» М. Грановеттера, підвищує його горизонтальну та вертикальну мобільність, також сприяє узгодженню економічних інтересів. *Четвертий* напрям передбачає активну громадську позицію суб'єкта, яка

сприяє реалізації його економічних інтересів в умовах розбудови громадянського суспільства.

Визначення суб'єктом особистої стратегії узгодження інтересів відбувається за вищезначеними напрямами, їх сполученням та формуванням власної комплексної стратегії (рис. 2).

ця частка була у Фінляндії (3,27 і 2,33%), Данії (3,16 і 2,1%), Ісландії (2,96 і 2,02%) та Швеції (2,71 і 1,73%); найнижчою – у Румунії (0,46 і 0,28%), Туреччині (0,68 і 0,57%) та Кіпрі (0,70 і 0,49%).

Спираючись на отримані результати дослідження, можемо визначити такі орієнтири інноваційної політики держа-

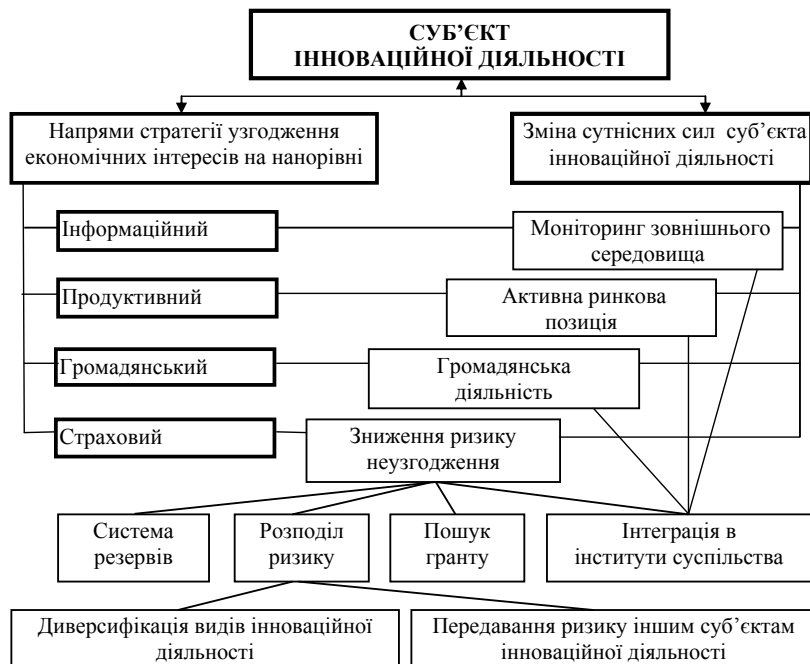


Рис. 2. Напрями стратегії узгодження економічних інтересів суб'єктом інноваційної діяльності на нанорівні

Людина як фізична особа (так само як і юридична особа) у статистиці інноваційної діяльності розглядається як одиниця гомогенного виробництва (одиниця, яка характеризується одним видом діяльності), що може відповідати інституційній одиниці або бути її частиною. Проте інноваційну активність людини на нанорівні за даними Держстатуту України з'ясувати складно. Так, загальна кількість виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у 2013 р. [5, с. 29] становила 123,2 тис. осіб, що менше на 5,2% порівняно з 2012 р., а їх частка у загальній кількості зайнятого населення у 2013 р. становила лише 0,49% (у 2011 р. – 0,54%, у 2012 р. – 0,52%), у т. ч. дослідників – 0,32% (0,35 і 0,34%). Для порівняння, за даними Євростату, у 2011 р. найвищою

ви у напрямі покращання таких елементів, як: статистика інноваційної діяльності суб'єктів нанорівня; інфраструктура їх інноваційної діяльності, включаючи організаційні механізми інформаційного і ресурсного забезпечення; інституціональні умови їх діяльності (правові, організаційні, економічні, етичні); порядок і умови надання їм підтримки.

До вже відомих типів державної інноваційної політики (технологічного поштовху, ринкової орієнтації, соціальної орієнтації, спрямованої на реформування економічної структури господарського механізму) [6, с. 64–65], має додатися такий, що створює засади підвищення задоволення потреб населення на основі балансу інтересів з приводу інноваційної діяльності як на нанорівні, так і на інших рівнях економічної системи.

## Список використаних джерел

1. Клейнер Г. Нанозекономика / Г. Клейнер // Вопросы экономики. – 2004. – № 12. – С. 70–93.
2. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки: монографія / О.О. Завгородня. – Дніпропетровськ: Пороги, 2014. – 408 с.
3. Булганина С.Н. Природа и структура экономических субъектов: монография / С.Н. Булганина. – Оренбург: ГОУ ВПО ОГУ, 2003. – 340 с.
4. Тимошенко И.В. Человек, институты и рынки в системе образования: монография / И.В. Тимошенко; Нар. укр. акад. – Харьков: Изд-во НУА, 2010. – 468 с.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 р. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2014. – 314 с.
6. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент в умовах трансформаційної економіки / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов. – К.: ЦУЛ, 2012. – 448 с.

## References

1. Bulganina, S.N. (2003) *Priroda i struktura jekonomicheskikh sub#ektov : Monografija* [The nature and structure of economic subjects: Monograph]. Orenburg, GOU VPO OGU Publ., 340p.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2014) *Naukova ta innovatsijna diial'nist' v Ukraini u 2013 rotsi* [Research and innovative activity in Ukraine in 2013]. Kyiv, DP "Informatsijno-vydavnychyj tsentr Derzhstatu Ukrainy", 314 p.
3. Klejner, G. (2004) *Nanojekonomika* [Nanoeconomics]. *Voprosy Jekonomiki* [Questions of Economics], no. 12, pp.70-93.
4. Timoshenkov, I.V. (2010) *Chelovek, instituty i rynki v sisteme obrazovanija : monogr.* [The man, institutions and markets in the education system: monogr.]. Har'kov, NUA Publ., 468 p.
5. Zakharchenko, V.I., Korsikova, N.M., Merkulov. M.M. (2012) *Innovatsijnyj menedzhment v umovakh transformatsijnoi ekonomiky* [Innovation management in conditions of transformation economy]. Kyiv, TsUL Publ., 448 p.
6. Zavorodnia, O.O. (2014) *Innovatsijna dynamika natsional'noi ekonomiky: monografija* [Innovative dynamics of the national economy: Monograph]. Dnipropetrovs'k, Porohy Publ., 408 p.

Показано, что основой системы экономических интересов человека касательно инновационной деятельности являются отношения присвоения ее ресурсов, условий и результатов. Выделены критерии, согласно которым происходит осознание человеком указанных интересов. Определено, что согласование указанных интересов является деятельностью субъекта на наноуровне, предложена схема ее алгоритма. Представлены направления стратегии согласования указанных интересов субъектом на наноуровнях – информационном, страховом, продуктивном, общественном.

**Ключевые слова:** инновационная деятельность, экономический интерес, согласование, стратегия согласования, наноуровень экономики.

The basis of system of human economic interests related to innovative activity is the relations of appropriation its resources, conditions and results are shown. Criteria under which person comprehends these interests are allocated. It is determined that the agreement of indicated interests is the activity of subject at the nanoscale level; the scheme of its algorithm is proposed. Directions of strategy of agreement the indicated interests of the subject at the nanoscale level – informational, insurance, productive, and public are presented.

**Key words:** innovative activity, economic interest, agreement, strategy of agreement, nanoscale level of the economy.

Одержано 4.02.2015.